

Twée eeuwen botaniseren in een

De bronnenbossen op de stuwwal bij Nijmegen staan al lang bekend om hun bijzondere flora. Een recent gevonden plantenlijst uit 1955 geeft een indruk welke planten destijds in bronnenbos De Refter voorkwamen. We vergelijken deze plantenlijst met recente en oudere gegevens.

Bronnenbos De Refter ligt op het terrein van het voormalige katholieke meisjesinternaat in Ubbergen. Tijdens een verhuizing van het schoolarchief in 2010 dook een handgeschreven plantenlijst op: "Planten gevonden in de tuin van de M.M.S. Notre Dame des Anges", getekend op 1 september 1955 door 'Soeur St. Pierre', een van de nonnen die hier les gaf. Uit deze plantenlijst blijkt dat de nonnen oog hadden voor de plantenrijkdom in het bronnenbos. Op de lijst van Soeur St. Pierre staan 117 plantensoorten. Waarschijnlijk is deze historische lijst verre van compleet, want uit recente inventarisaties blijkt dat er ruim 300 soorten in het bronnenbos voorkomen. In tabel 1 zijn de meest opvallende soorten uit de lijst van

1955 opgenomen. De vetgedrukte soorten zijn helaas verdwenen, maar alle overige soorten komen tegenwoordig nog steeds voor.

Theo Abeleven & Johan Jansen

Er zijn nog oudere floragegevens bekend van het bronnenbos, bijvoorbeeld de waarnemingen die in 1848 en 1888 zijn vastgelegd door Theo Abeleven (1822-1904). Deze Nijmeegse apothekerszoon was een veelzijdig florist. Hij schreef de Flora van Nijmegen (1888), een overzicht van een mensenvan lang planten kijken rondom Nijmegen. Opvallende waarnemingen uit de tijd van Abeleven zijn: Pijpenstrootje, Zeegroene zegge, Zandzegge, Bleke zegge, Grote keverorchis, Berghertshooi, Kleine valeriaan en Moerasstreepzaad. Van deze soorten komt momenteel geen enkele meer voor in het gebied.

In het voorjaar van 1942 bezoekt Johan Jansen, onderwijzer in

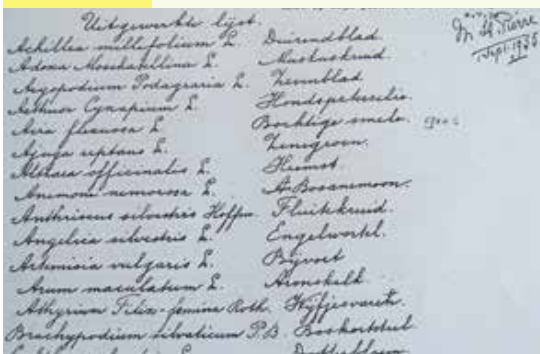

Beeld van de bronnen in 2016. (Foto: Kris Joosten)

Malden en lokaal florist, het bronnenbos om er de geelsterretjes te bewonderen. Helaas is de Bosgeelster omstreeks 1980 uit het gebied verdwenen.

Stinsenplanten

Wat tegenwoordig opvalt is het grote aantal stinsenplanten in het

Detail van de plantenlijst uit 1955. (Foto: Kris Joosten)

Beeld van de bronnen in 1946. (Ansichtkaart: Archief De Refter)

Droog, voedselarm milieu	Vochtig(er), voedselrijker milieu	Nat (bron)milieu
Ruige veldbies	Bosgierstgras	IJle zegge
Eenbloemig parelgras	Boskortsteel	Paarbladig goudveil
Bochtige smeile	Gevlekte aronskelk	Heemst
Dalkruid	Bosgeelster	Dotterbloem,
Schapenzuring	Bosanemoon	Moeraszegge
Akkerklokje	Gulden boterbloem	Bosbies
Zandblauwtje	Knolboterbloem	Schaduwkruid
Grasklokje	Grote muur	
Echte guldenroede	Witte klaverzuring	
Schermhavikskruid	Bleeksporig bosviooltje	
	Groot springzaad	
	Slanke sleutelbloem	
	Muskuskruid	

Tabel 1 Opvallende plantensoorten in Bronnenbos De Refter bij Ubbergen, overgenomen uit de lijst van 'Soeur St. Pierre' uit 1955. De vetgedrukte plantensoorten in de tabel zijn inmiddels uit het gebied verdwenen.

bronnenbos

gebied, waaronder: Lelietje-der-dalen, Sneeuwklokje, Wilde hyacint en Wilde narcis. Deze soorten zijn hier in de 18^e eeuw, of mogelijk nog eerder, aangeplant. Van Vingerhelmbloem is de herkomst niet duidelijk.

Opvallende nieuwkomers vanaf 1988 tot heden zijn onder andere Dwergkroos, Japanse duizendknoop, Groot nagelkruid, Reuzenbalsemien, Klein springzaad, Boswederik en Harig knopkruid. Veel neofyten dus, maar ook een fraaie bronsoort (Boswederik).

Conclusies

Diepgravende conclusies zijn uit deze vergelijking van historische en recente gegevens niet te trekken, maar opvallend is wel de verdwijning van soorten van droge en vochtige/schrale milieus. De invloed van eutrofiëring en verbossing zijn ook aan dit gebied niet voorbij gegaan. Daarnaast is ook hier het aantal neofyten sterk toegenomen.

We kunnen in elk geval concluderen dat het kijken naar wilde planten van alle tijden is. Wat men te zien krijgt verschilt nogal in de loop van de tijd. Welke planten zullen over honderd jaar te vinden zijn in Bronnenbos De Rafter?

Tekst: Minne Feenstra & Kris Joosten (woon-werk gemeenschap De Rafter)

Bronnen

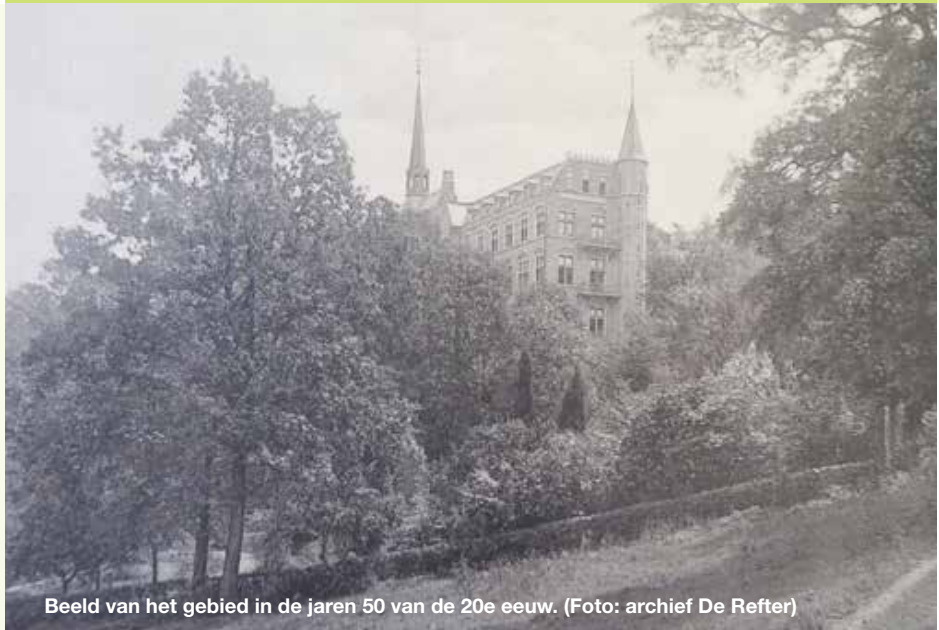
Dirkse, G.M., S.M.H. Hochstenbach & A.I. Reijerse, 2007. Flora van Nijmegen en Kleef 1800-2006. Het zevendal, Mook.

Feenstra, M., 2008. Beheerplan voor het Beschermde Natuurmonument Bronnenbos De Rafter, Deelgebied Rijksweg 37, 2009-2014 (Bijlage Floralist). Stichting De Rafter, Ubbergen..

Jansen, J.O.H., 1942. Weer uit op geelsterretjes. In: De zwerver in Gods Vrije Natuur 9 (6): p 121-122.

St. Pierre, 1955. Lijst van planten gevonden in de tuin van de M.M.S. "Notre-Dame des Anges" te Ubbergen, Rijksweg 37.

Historie van Bronnenbos De Rafter

Beeld van het gebied in de jaren 50 van de 20e eeuw. (Foto: archief De Rafter)

In de tijd van Abeleven was Bronnenbos De Rafter het restant van een buitenplaats, die hoorde bij het in 1868 afgebroken kasteel 'De Ubburch'. Het bronnenbos beslaat globaal de oostelijke helft van de 18^e eeuwse kasteeltuin. Een deel van het gebied is in 1903 opgekocht door de Franse 'Zusters van Notre Dame'. Zij bouwden 'De Rafter', stichtten er meisjesinternaat 'Notre Dame des Anges', en zwaaiden hier tot 1971 de scepter. Tegenwoordig is hier woon-werkgemeenschap "De Rafter" gevestigd, die tevens het waardevolle bronnenbos beheert. In 1984 is het bronnenbos aangewezen als beschermd Natuurmonument. Deze status is echter recent verloren gegaan door aangepaste natuurwetgeving. Stichting de Rafter en diverse andere organisaties organiseren hier regelmatig plantenexcursies.

Paarbladig goudveil komt in het bronnenbos nog algemeen voor. (Foto: Nel Appelmek)